

Kiss Erika

A JÁSZSÁGI ALSÓJÁRÁST KÉPVISELTÉK A PARLAMENTBEN 1848–1944

A XIX. század közepétől, a kiegyezés után kialakult parlamenti, közigazgatási rendszerben hosszú időn át a jászberényi mellett a másik jászsági országgyűlési választókerület a jákóhalmi volt. Aztán változtak a politikai viszonyok, a választási törvények, és ezzel együtt a körzetek is. A Jászság parlamenti képvisellete, érdekérvényesítő képessége igen érdekesen alakult. Míg Apponyi Albert és Jászberény kapcsolata 52 évre szólt, addig a Jászság többi területén számos politikus jelent meg, hogy képviselje az ott élőket. Közöttük vannak jászsági születésű, származású politikusok, de többek számára politikai karrierjük egyik állomása volt csupán a jászsági mandátum megszerzése. E dolgozatban a jászberényi mellett egykoron volt másik választókerület, a manapság gyakorta és nem igazán pontosan Alsó-Jászság megnevezéssel illetett körzet valaha volt képviselőiről szólok az 1860-as évektől 1945-ig.

A dualizmus korszakában a választási törvény alapja az 1848. évi 5. tc. volt, melyet az évek során kissé módosítottak. A változtatás alapvetően nem befolyásolta jelentősen a választópolgárok számát. A községekben minimum egynegyed telekkel, a Jászkun és a Hajdú kerületben nyolc hold (1200 négyszögöles) földterülettel rendelkező mezőgazdasági foglalkozású férfiak lehetett szavaznia. A más foglalkozásúaknak (kereskedő, iparos, háztulajdonos) 105 forint éves jövedelem volt a választójog feltétele.¹

Az 1874. évi 33. tc. a városokban kedvezőbb feltételeket szabott. Választójog illette azokat a rendezett tanácsú településen élőket, akiknek legalább 3 lakrészes házuk volt, továbbá azokat, akik 16 forint tiszta jövedelem után fizettek földadót. E törvény szerint azonban a lakosság kis része vált csak választópolgárrá, és kizárólag csak a férfiak vehettek részt a választásokon. A közigazgatás újabb átszervezése – 1876-ban Jász-Nagykun-Szolnok vármegye létrehozása – után hét országgyűlési kerületet alakítottak ki, úgymint: jászberényi, jászjákóhalmi, szolnoki, kunszentmártoni, török-szentmiklósi, mezőtúri és karcagi. A Jászság meghatározó egyéniségei, politikusai, potentátjai a két választókerületben gyakran egymást váltották, kapcsolódtak a politikai törekvéseik, különösen Apponyi fél évszázadnyi korszakában. Közös erővel törekedtek arra, hogy az aktuális kormánypártot a hatalomból kiszorítsák abban a reményben, hogy korábbi előjogaikat visszaszerezhetik.²

¹ Cseh Géza: Országgyűlési választási mozgalmak Jászberényben a kiegyezéstől a millenniumig. Zounok 3. Szolnok, 1988. 91. oldal. Később: Zounok 3.

² Cseh Géza. Zounok 3. 112.o.

Az országgyűlési választási ciklusok is változtak az idők során, előbb három, majd négy, olykor öt éves volt egy ciklus, de pl. 1905-ben és 1906-ban is az urnák elé kellett járulni, és 1910 után, az I. világháború alatt nem volt választás. A megcsonkított Magyarországon 1920-ban önálló, új választási törvény született, majd ezt is módosították, így 1922-ben is volt változás a szabályokban.

Alább tehát a választási évek sorrendjében adjuk közre a mandátumot nyertek listáját az „Alsó-járásból”, az Alsó-Jászságból.

A jákóhalmi választókerület képviselői voltak

Hosszú időn át, 1848-tól 1939-ig a jákóhalmi volt a kistérség egyik választókerülete. Az 1848/49-es szabadságharc időszakában a Jászság jákóhalmi kerületében egy jászárokszállási jeles férfiú, a kecskeméti Pethes család sarja, *Pethes József* (1812–1891) nyerte el a mandátumot. Ő a jákóhalmi választókerület követe volt 1861-ben és 1865-ben, mert akkor is összehívta Ferenc József az országgyűlést. A követ kifejezés pedig azt jelentette, hogy megbízatásuk arra a pár hétre szólt, amíg az országgyűlés ülésezett.

Pethes József az 1872-es választáson nem indult. Ekkor *Oláh Gyula* (1836–1917) balpárti jelölt, Sipos Orbán – a jászberényi körzet képviselője ebben a korban – párttársa vállalta el a jelölést, s meg is választották, így Pethes József nyomdokaiba lépett.³ Oláh Gyula aradi születésű orvos volt, Budapesten szerezte diplomáját, majd Jászladányban 1865–67-ben orvosként praktizált, sőt, 1867-től jászkerületi törvényszéki orvos is volt. 1872–75-ben országgyűlési képviselő, 1883-tól Nagyváradon orvos és közegészségügyi felügyelő. A Közegészségügyi Szemle megalapítója. 1872-ben rövid ideig a Jász-Kúnság című hetilap szerkesztőjeként is működött.⁴

1875. *Király Alajos*, majd lemondása után *Lenk Sándor* vármegyei tiszti ügyész, szabadelvű politikus, később tekintélyes fővárosi ügyvéd.⁵ Király Alajos Jászapáti főbírója volt 1862–67 között.

1878. *Szilágyi Dezső* (1840–1901) ügyvéd, újságíró (Deák-párti, majd mérsékelt ellenzéki, '48-as párti) pályafutása során több körzetben is indult és nyert is. Ezt a korbelti törvény lehetővé tette. A józsefvárosi kerületet fogadta el, ezért a jákóhalmi kerületben újabb választásra került sor. Így 1879-től a jogi végzettségű, különböző posztokon Pest megye szolgálatában álló *Gulner Gyula* (Vaál, Fejér megye 1843–?), az egyesült ellenzék tagjaként nyerte el a jákóhalmi mandátumot. Ő később hosszú időn át (1887–1896) a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei Monor képviselője volt.⁶

3 Jász-Kúnság 1872. június 23. A lapot 1872. májustól-augusztusig Szivák Imrével szerkesztette.

4 Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái – www.mek.oszk.hu

5 Jászberény és Vidéke 1901. január 6.

6 A Jász-Nagykun-Szolnok megye múltja és jelene c. kötetben (Szerk.:Schefftsik György 1935.) a név tévesen Guttnerként szerepel. A helyes név Gulner Gyula.

1896-ban már Abonyban választották meg a Nemzeti Párt (ellenzéki) képviselőjeként. 1903-ban Apponyi pártjának, a Nemzeti Pártnak az elnöke lett. Az 1905-ös választáskor viszont függetlenségi ('48-as párti) programmal ismét Abonyban nyert mandátumot.⁷

1881. Éles Henrik kormánypárti (szabadelvű)

1884. Thassy Géza függetlenségi párti

1887. Éles Henrik

1892. és 1896. Márkus József függetlenségi, majd szabadelvű

1901, 1905, 1906 és 1910. Okolicsányi László függetlenségi párti (ellenzéki)

Történelmi fordulat – új választási szabályok

Az I. világháborút követően a választási törvény 1920-ban, majd 1922-ben is jelentősen megváltozott, hiszen Magyarország méretei, határai is módosultak a trianoni szerződés következtében. Ettől fogva vezették be hivatalosan a titkos szavazást, a nők is választójogot kaptak, és a szavazati jog is szélesebb körűvé vált a korábbinál. A titkos szavazás azonban csak a nagyobb városokban – megyeszékhelyeken – volt alkalmazható. A Jászságban továbbra is nyílt volt a voksolás. A jelölteknek ajánlásokat – legalább kétszázat – kellett egy íven összegyűjteni ahhoz, hogy hivatalosan jelölt lehessen.

A kisebb országhoz kisebb Parlamentet határozott meg a törvény. Így az egyéni körzetek méretei is megváltoztak. Az 1920-as választástól a Magyar Országgyűlésben 245-260 képviselő szerezhette mandátumot egyéni körzetből és pártlistáról.

A Jászságban előbb kettő (Jászberény és Jákóhalma), majd négy választókörzet alakítottak ki. A jászberényi és a jákóhalmi mellett jászapáti és jászladányi választókörzet jött létre 1922-ben. A jászladányi körzethez tartozott Jászsalsószentgyörgy mellett Besenyszög, Nagykörű, Kötelek és Tiszasüly is.

Az 1939-es választás előtt azonban ismét módosult a törvény, s ennek értelmében a jákóhalmi körzetet összevonták az apátival, így három körzete maradt a Jászságnak. Az ajánlási rendszer nem változott, de a pártok listájáról is mandátumhoz jutottak a pártvezetők 1939-ben.

1920. Jákóhalma: Czettler Jenő Független Kisgazdapárt

Jászapáti: K. Pethes László Független Kisgazdapárt

1922. Jákóhalma: Czettler Jenő Keresztény Gazdasági és Szociális Párt

Jászapáti: K. Pethes László Független Kisgazdapárt

Jászladány: Nagy Emil Egységes Párt

⁷ Az Országgyűlési Almanachokban nevét Gullnerként és Gulnerként is megtalálhatjuk. Összesen 34 éven át volt országgyűlési képviselő különböző választókerületek és pártok színeiben.

-
1927. Jákóhalma: Czettler Jenő Keresztény Gazdasági és Szociális Párt
Jászpáti: Hegedűs Kálmán Egységes Párt
Jászladány: Nagy Emil párton kívüli
1931. Jákóhalma: Czettler Jenő Keresztény Gazdasági és Szociális Párt
Jászpáti: Hegedűs Kálmán Egységes Párt
Jászladány: Nagy Emil párton kívüli
1935. Jákóhalma: Jenes András Független Kisgazdapárt
Jászpáti: Hegedűs Kálmán Nemzeti Egység Párt (NEP)
Jászladány: Schefftsik György NEP – megsemmisítve 1936-ban, a képviselő
ügy Lázár Imre kisgazdapárti politikus lett.⁸

A választási törvény 1938-ban jelentősen megváltozott. Az 1938. évi XIV. tc. az egész országban titkossá tette a választást. A 260 fős Parlamentbe 125 egyéni körzetből lehetett bejutni, és további 135 személy a pártok listájáról kapott mandátumot. A változások eredményeként Magyarországon a lakosság 37%-ának volt ekkor szavazati joga, egy-egy kerületben 15-20 ezer választópolgár volt.

Választójoga ekkor annak a férfinek volt, aki 26 évesnél idősebb, 6 osztályt végzett legalább, 10 éve magyar állampolgár, és legalább hat éve ugyanott lakott, ahol szavazni jogosult. Kritérium továbbá, hogy megfelelő jövedelemmel rendelkezik és adózik utána. A nők esetében is ezek a szabályok, ám elegendő volt, ha írni-olvasni tudott, de csak a 30 év felettieknek volt szavazati joga.⁹ A választás eredményességének is voltak szabályai, és az ajánlási rendszer is érvényben volt. Ha az 500 ajánlást összegyűjtötte valaki és letett 2 ezer pengő kauciót, akkor indulhatott a választáson. Ám, ha a leadott szavazatok 20%-át nem kapta meg, akkor a kauciót elveszítette.¹⁰

1939. Jászpáti: Orosz Mihály Nyilaskeresztes Párt – az ő eredményét azonban a közigazgatási bíróság megsemmisítette, és új választást tartottak 1940-ben. Ekkor Fáy István Magyar Élet Párt nyerte el a mandátumot.¹¹

8 Cseh Géza: Három nemzedék – Adatok a szolnoki Schefftsik család múltjából. Zounok 21. Szolnok, 2006. 108.o.

9 Jász Hírlap 1938. január 1.

10 Jász Hírlap 1939. január 1.

11 Országgyűlési Almanach 1939–1944. szerk. Haefler István 606-607.o.

Jászladány: Lázár Imre Magyar Élet Párt Ekkor listás mandátumot a Független Kisgazdapárt jászapáti körzeti listájáról a jászberényi Baráth Endre¹² szerzett.

Életutak, politikai pályák

Érdemes az Alsó-Jászság képviselőjében valaha volt személyekkel kicsit jobban megismerkedni. Nagyon érdekes, értékes személyiségeket, tudósokat is találunk közöttük, de a politikai szélsőség sem ritka eset. Jászságiak és máshonnan ide pályázók is akadnak közöttük, ahogy azt olykor az országos pártpolitika diktálta.

Éles Henrik (Eperjes 1840 – ?) szabadelvű (kormánypárti)

Felvidéki protestáns család tagja, jogot tanult, bejárta Európa nagyvárosait tapasztalatokat gyűjtve. Pesten ügyvédként kezdte pályáját, a főváros polgármesterének, Ráth Károlynak ügyvédi irodáját vezette. Első ízben 1878-ban Kőrösbányán választották meg képviselőnek, majd 1881-ben a jászjákóhalmi választókerületben.

Az 1884-es választáson a függetlenségi Thassy Géza ellenében nem nyert, majd az 1887-es választáson ismét a jákóhalmi kerületben nyert kormánypárti programmal.¹³ 1892 utáni parlamenti tevékenysége nem ismert.

Thassy Géza (1836. Pusztamonostor – 1898. Budapest) függetlenségi (ellenzéki)

Gazdag birtokos család sarja Pusztamonostoron. Tanulmányainak végeztével gazdálkodott. Jász-Nagykun-Szolnok megye három, és Pest megye egy községében voltak birtokai. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye virilis megyebizottsági tagja, Pusztamonostor közbirtokosságának igazgatója, a Jászapátit érintő – Újszász-Vámosgyörk közötti – szárnyvasutat létesítő részvénytársaság tagja, és a pusztamonostori róm. kath. egyházközség gondnoka, köztiszteletnek örvendő személy volt.

A jászjákóhalmi választókerületben 1884-ben függetlenségi képviselőként választották meg országgyűlési képviselőnek, és csak egyetlen ciklusban, 1887-ig volt parlamenti képviselő. Ekkor ismét a szabadelvű Éles Henrik győzött, aki korábban is a körzet képviselője volt. Aztán 1892-ben is indult a jákóhalmi körzet mandátumáért, de ekkor egy földije, a jászárokszálási ügyvéd, Márkus József (Nemzeti Párt – ellenzéki) 55 szavazatnyi különbséggel nyerte el a mandátumot.¹⁴

12 Baráth Endre (1888–1955) jászberényi gazdálkodó volt. Az 1935-ös választáson Jászberényben indult, de Antal István (NEP) nyerte el a mandátumot. Az 1939-es listás mandátuma után 1944-ben az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja lett. 1945-ben a Független Kisgazdapárt képviselője, majd a frakció vezetője az 1947/48-as időszakban. 1948-ban lemondott mandátumáról és visszavonult a politikától. Forrás: Nemzetgyűlési Almanach 1945-47. Szerk.: Vida István. 39-40.o.

13 Országgyűlési Almanach 1887–1892 szerk.: Sturm Albert 200.o.

14 Országgyűlési Almanach 1884–1887 szerk.: Halász Sándor 178. o.

Márkus József (Jászárokszállás 1848–1920-as évek)
Nemzeti párti, majd szabadelvű

Édesapja Márkus József (1827–1901) az 1880-as években főbíró volt Árokszálláson. Gimnáziumi tanulmányait és a jogi tanfolyamot is Egerben végezte.

1873-ban letette az ügyvédi vizsgát, és a jászberényi királyi törvényszék írnoka lett.

Ugyanekkor szülővárosában ügyvédi irodát is nyitott. 1874-től Jászárokszállás város tiszti ügyészévé és a közbirtokosság jogtanácsosává választották.

A jákóhalmi választókerületben 1881-ben, mint ellenzéki jelölt alulmaradt a kormánypárti Éles Henrikkel szemben. Az 1892-es választás során Thassy Géza függetlenségi jelölttel szemben indult, és heves küzdelem eredményeként Márkus József nyerte el a mandátumot.

Márkus József

Parlamenti munkája során Apponyit támogatta. Gyakran szólalt fel a kisbirtokosok, gazdálkodók érdekében.¹⁵ 1896-ban – ahogyan Apponyi és az egész Nemzeti Párt is – belépett a Szabadelvű Pártba, s e párt tagjaként nyert mandátumot az 1896-os választás alkalmával is. A közlekedésügyi bizottság tagja lett.¹⁶ Sokat tett azért, hogy a Jászágót is érintő, Újszász–Vámosgyörk közötti vasútvonal megépülhessen. Már 1894-ben engedélyt szerzett a vasútvonal megépítésére.¹⁷ A közbenső választások során (1901, 1905, 1906) nem indult, majd 1910-ben ismét indulni készült, de egészségi állapota miatt utóbb visszalépett. Ebben az évben Jászárokszállásról is elköltözött. A kiscsapatot szervezésében, támogatásában fejtett ki jelentős tevékenységet. Az I. világháború idején hadikövérnyt jegyzett, ami teljesen elértéktelenedett, ennek következtében tönkrement az 1920-as évek elején.¹⁸

Okolicsányi László (Zavar, 1865 – 1946. Budapest) Kossuth-párti, függetlenségi

A Pozsony megyei Zavar községben született. Tanulmányait a lipcei, berlini és budapesti egyetemeken végezte. Ügyvédi vizsgáját letéve 1887-től Budapesten dolgozott. Ezután rövid ideig Ipolyságon volt törvényszéki joggyakornok, majd megvált a bíróságtól, ügyvédi oklevelet szerzett, és 1891-ben Budapesten ügyvédi irodát nyitott. Először 1892-ben a kápolnai kerületben (Heves megye) függetlenségi (Ugron-páti) jelöltként választották országgyűlési képviselőnek. Kápolnán 1896-ban is elnyerte a

¹⁵ Jászágó 1894. december 15.

¹⁶ Országgyűlési Almanach 1897-1901 szerk.: Sturm Albert 300.o.

¹⁷ Jászágó 1894. október 6.

¹⁸ Jászvidék 1929. április 7. Márkus Józsefre emlékező írásában Nyigrinyi Ferenc már mint elhunyt politikusról emlékezik. Tehát 1929 előtt halhatott meg.

Okolicsányi László

mandátumot. Az biztos, hogy az 1901-es választások alkalmával is tagja volt a Parlamentnek. Ám ellentmondásos, hogy mely választókerületből.

Az Országgyűlési Almanach 1901–1905 (szerk.: Sturm Albert) 332. oldalán az olvasható, hogy a kápolnai kerületben nyert ismét. Azonban az 1906-os hasonló kötetben az áll, hogy már az 1901-es választás alkalmával is a jákóhalmi kerületben nyert mandátumot.¹⁹

A jákóhalmi kerületben 1905-ben, 1906-ban és 1910-ben is elnyerte a mandátumot, mindvégig (1918-ig) Kossuth-párti programmal. Az 1910-es választás előtt felmerült, hogy az ekkor szintén Kossuth-párti Márkus Józsefet indítják inkább a helybeliek, de aztán Márkus visszalépett.²⁰ A parlamentben sokszor szólalt fel, külügyi kérdésekben tartott beszédei ismeretesek. A képviselőház egyik jegyzői tisztét is betöltötte munkássága alatt. 1920-tól már nem volt országgyűlési képviselő, az irredenta mozgalom egyik zászlóvivőjeként tevékenykedett. Ő volt az országzászló-állítási mozgalom országos elindítója, vezetője és szervezője.

Kecskeméti Pethes László (1885. Jászárokszállás – 194?) Független Kisgazdapárt, majd Egységes Párt

Tekintélyes jászárokszállási család sarja. Nagyapja Pethes József (1812–1891) is képviselte követként kerületét az országgyűlésben 1848/49-ben, majd 1861-ben és 1865-ben.

Jogot tanult Pesten, Lipcsében, Kolozsvárott, 1907-ben diplomázott. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye szolgálatába állt, aljegyző, tiszteletbeli főszolgabíró, 1917-ben közlelmezési biztos volt. 1918-ban, a Károlyi-párt kormánybiztosa volt Selmecbányán. 1910-től Jászapáti és Jászszentandrás képviselő-testületének tagja, mivel földbirtokai is itt voltak. Országgyűlési képviselőnek a jászapáti választókerületben 1920-ban választották kisgazdapárti programmal.²¹ A Nemzetgyűlés jegyzője volt ebben a ciklusban. Utána 1922–27 között is az apáti kerület képviselője volt, ekkor a megalakított új párt, az Egységes Párt (kormánypárt) színeiben. Az 1927-es választáson nem nyerte el a mandátumot, helyét a jászkiséri származású Hegedűs Kálmán vette át.

Közéleti és kulturális tevékenységet képviselősege után is folytatott. A Magyar Élet Pártja (MÉP) jászárokszállási vezetőjeként politizált 1939-ben, s a választóke-

¹⁹ Magyar Tudósító Almanachja 1906–1911. Képviselők megyék szerinti listája 295.o. Ugyancsak így szerepel az Országgy. Almanach 1910–1915. szerk.: Végvári Ferenc – Zimmer Ferenc 376. oldalán.

²⁰ Jászkürt 1910. május 8.

²¹ Jász Újság 1920. január 29. Az újság szerint a Károlyi Párt kormánybiztosa volt 1918-19-ben.

rület politikai életében is jelentős feladatokat vállalt a negyvenes évek elején.²² Az 1930-as években kulturális feladatokat is ellátott, több előadást tartott szülővárosában és Jászapátn is. 1942-ben a turáni népek őskultúrájával foglalkozó cikket, tanulmányt jelentetett meg.²³ *A Szarmát Alföld történelme és néprajza*, illetve *Szovjet-Oroszország feldarabolása* című könyve a tiltott könyvek listájára került 1945 után.

Hegedűs Kálmán (1877. Szolnok – 194?) Nemzeti Munkapárt és Egységes Párt (kormánypárt)

Hegedűs Kálmán

A tehetős Hegedűs családnak jelentős birtokai voltak Jászkiséren, ahol mindig is éltek, gazdálkodtak, és a közösség jelentős vezető személyiségei voltak. Jogot és filozófiát tanult Berlinben és Pesten. Ügyvédként dolgozott, a Jászvidék Takarékszövetkezet igazgatója is volt. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye vezetésében 1903-tól vett részt.

Az Országgyűlés tagja volt 1910-től. Először Kiskunhalason a Tisza István-féle Nemzeti Munkapárt programjával választották meg. Tisza István híveként politizált. 1927-ben a jászapáti választókerületben indult és nyert, ekkor már Egységes párti programmal. K. Pethes László kisgazdapárti politikust győzte le nagy szavazatkülönbséggel 2815/687. 1931-ben és 1935-ben is a jászapáti kerületben választották meg képviselőnek. Számos

tisztséget töltött be. Az 1927-ben alapított Magyar Szemle belpolitikai rovatát is vezette hosszú ideig.²⁴

Czettler Jenő (1879. Jászárokszállás – 1953. Budapest) Független Kisgazdapárt és Keresztény Gazdasági és Szociális Párt (ellenzéki). Egyetemi tanár, tudós, agrárpolitikus, a képviselőház alelnöke, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, a Keresztény Gazdasági és Szociális Párt alapítója.

Középiskoláit Jászberényben, egyetemi tanulmányait Budapesten és Berlinben végezte. Doktorátust 1901-ben Budapesten tett. A Földművelésügyi Minisztérium közgazdasági osztályán dolgozott, több törvényjavaslat előkészítésében vett részt. 1905-től az Állatorvosi Főiskolán közgazdasági és szociálpolitikai előadásokat tartott. 1908-ban Németországban, Dániában és Svédországban állami megbízásból tanulmányokat folytatott. 1909-ben a Magyar Gazdaszövetséghez osztották be, ahol a mezőgazdaság, a szövetkezetek, a terményértékesítés, a szakiskoláztatás stb. kérdéseivel foglalkozott. 1918 elején, mint miniszteri osztálytanácsos megvált a minisztériumtól,

²² Jász Újság 1939. március 2., július 13.

²³ Jász Hírlap 1942. május 2.

²⁴ Magyar Szemle – www.magyar szemle.hu

és a Magyar Gazdaszövetség igazgatója lett. Ugyanezen évben egyetemi magántanárrá nevezték ki. 1919 decemberében a Közgazdasági Egyetemen a szövetkezeti politika nyilvános, rendes tanára lett. 1924-ben dékán, 1925-től az agrárpolitika és gazdaságtörténet tanára, a Mezőgazdasági Intézet igazgatója. A Magyar Tudományos Akadémia levelező, a Statisztikai Társaság rendes, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara kültagja. Számos gazdasági és társadalmi egyesület vezetője.

Főbb művei: Magyar mezőgazdasági szociálpolitika (Bp., 1914); A magyar gazdaszövetség és a birtokreform (Bp., 1921); Agrárkérdés és katolicizmus (Bp., 1923);

A földműves munkások aktuális kérdései (Bp., 1929); Agrárpolitika (Bp., 1932); Földbirtok-politika (Bp., 1936).²⁵

A településreform, az agrárpolitika és a szociális kérdések összekapcsolása foglalkoztatja, ezt bizonyítják kötetbe válogatott tanulmányai, képviselőházi beszédei. Czettler egész világlátása a 19. század végéhez kötődött. Liberális, konzervatív nézetrendszerre mélyen a katolicizmusban gyökerezett.

1920-tól kisgazdapárti programmal képviselője lett a *jákóhalmi választókerületnek*, ahol négyszer választották meg. 1921-ben kilépett a Független Kisgazdapártból, majd a Keresztény Gazdasági és Szociális Párt alapítója, egyik vezetője lett. 1927-től a képviselőház alelnöke, 1937-től a felsőház tagja. A Magyar Érdemrend Nagykeresztje kitüntetés birtokosa. A Társadalmi Egyesületek Szövetsége (TESZ) társelnöke, az Országos Pénzügyi Tanács, a Földteherrendező Országos Bizottság tagja volt. Az 1935-ös választáson nem nyert, ekkor Jenes Andrást (kisgazdapárti) választották meg a jákóhalmi kerületben. Azonban Czettler Jenő 1937-től a felsőház tagja volt, így a törvényhozásban 1944-ig részt vett. ²⁶ Parlamenti munkássága mellett saját gazdasága is volt. Virilisi tagja volt Tápiótság – ahol birtoka volt – és Sződ községek képviselőtestületének. Alattyan, Jánoshida, Jászárokszállás, Jászdózsa, Jászfelsőszentgyörgy és Jásztelek községek díszpolgáruknak választották.

1947-ben, mint egyetemi tanár nyugdíjba vonult, semmilyen társadalmi, politikai tevékenységet nem vállalt már. 1950-ben a Magyar Tudományos Akadémia tagjai közül törölték. 1950-ben letartóztatták a már 71 éves tudóst, majd 1951-ben a Magyar Népköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés vádjával bíróság elé állították, és elítélték több tudóstársával együtt. A büntetése 12 év börtön és vagyonelkobzás

Czettler Jenő

²⁵ Czettler Jenő: Mezőgazdaság és szociális kérdés. Századvég Kiadó 1995. Bp.

²⁶ Országgyűlési Almanach 1939-44. Szerk.: Haefler István 554-556.o.

volt. A börtönben halt meg tisztázatlan körülmények között 1953 áprilisában. A 301-es parcella egyik jeltelen sírjába került. Fia, a Svájcban élő Czettler Antal (1925–2012) történész és családja 1992-ben a Tápióságon római katolikus szertatás szerint temette el.

Nagy Emil (1871. Kaposvár – 1956. Budapest)
Kossuth-párti (függetlenségi), Egységes párti, majd pártonkívüli politikus

Jogi tanulmányokat folytatott, fiatalon bejárta Európa nyugati felét. Hazatérve 1898-ban ügyvédi irodát nyitott Budapesten. Agrárpolitikával foglalkozott. Élénk publikációs tevékenysége is volt, a Budapesti Hírlapban, a Szövetkezés, a Magyar Gazdák Szemléje és más lapokban. Esterházy Miklós ügyvédje, jogtanácsosa és bizalmi embere volt szinte egész munkássága alatt. 1904-től a Kossuth-párt tagja, Szolnokon 1905-ben indult a választáson függetlenségi, Kossuth-párti jelöltként. 1906-ban és 1910-ben is megválasztották Szolnokon függetlenségi programmal.

Nagy Emil

1911-ben lemondott mandátumáról, és a Kossuth-pártból is kilépett.²⁷ Lemondásakor a szolnoki választókerületben tartott időközi választáson Sipos Orbán,²⁸ a „jászok királya”, Jászberény és a Jászság híres szabadelvű politikusa nyerte el a mandátumot.²⁹ Nagy Emil az 1910-es évektől Tisza István köréhez tartozott, de nem lépett be pártjába, a Nemzeti Munkapártba. 1912-ben udvari tanácsos lett, a politikától egy időre visszavonult. 1922-ben, a választókerületek átalakítása után régi választói kerületének jászsági részén, az ekkor kialakított *jászládányi kerületben* nyert mandátumot az Egységes Párt (kormánypárt) programjával. 1923-24-ben a Bethlen-kormány igazságügy miniszterre volt. 1924-ben lemondott miniszterségéről, majd európai körutat tett, s 1927-ben megfogalmazta a trianoni szerződés hibáit, revíziójának gondolatát. Ezzel szembe került Bethlen Istvánnal és az Egységes párti politikai irányzattal. Nagy Emil a revizionizmus egyik magyarországi szónoka volt. Jászládányon 1927-ben és 1931-ben is megválasztották képviselőnek, de már párton kívülként.³⁰ 1935 után már nem volt képviselő. Három feleségétől 10 gyermeke született, akik közül kettő író lett. Családja több tagja 1945 után emigrált.³¹ Ő Budapesten 1946-ig ügyvédi gyakorlatot folytatott.

27 Jászkürt 1911. november 6.

28 Sipos Orbán (1835-1926) Jászberény és a Jászság kiváló politikusa. Országgyűlési képviselőnek 1865-ben, 1869-ben és 1872-ben választották. 1875-ben jászkerületi alkapitány, 1876-ban Jász-Nagykun-Szolnok vármegye alispánja, 1881-1903 között Bihar vármegye tanfelügyelője volt.

1903 után Szolnokon élt.

29 Jászkürt 1911. december 11.

30 Magyar Országgyűlési Almanach 1931-36 szerk.: Lengyel László-Vidor Gyula 214-216.o.

31 Wikipédia és Juhász József: Egy politikus élete – Kossuth-párttól a kitelepítésig / fapadoskonyv.hu

1951-ben kitelepítették, de 1953-ban visszatérhetett a fővárosba.

Jenes András (1891. Pusztamonostor – 19?) Független Kisgazdapárt (ellenzéki)

Jenes András 1891-ben Pusztamonostoron született szegény, mezőgazdasági munkáscsaládban. A hat elemi elvégzése után egy ideig alkalmi mezőgazdasági munkákból élt. Később mezőgazdasági vállalkozásaival alapozta meg vagyonát, 1921-ben már 120 katasztrális holdas birtokot bérelt, 1922-ben pedig már 50 katasztrális holdas saját földterületet is vásárolt. Az 1920-as évek közepén – az újabb bérletekkel együtt – már 350 katasztrális holdon gazdálkodott. Miután Nógrád vármegyében megvásárolt egy 600 holdas birtokot, elköltözött Pusztamonostorról. Jenes András, a Független Kisgazdapárt jelöltjeként 1935-ben a jászjákóhalmi választókerületben országgyűlési képviselői mandátumot szerzett Czettler Jenő ellenében. 1939-ben a jászberényi kerületben indult a választáson, ismételten a Független Kisgazdapárt színeiben, de a kapott 3321 szavazattal nem nyert a NEP (Nemzeti Egység Párt) jelöltje, vitéz Takách-Tolvay József gróf ellen.³²

Jenes András

Scheftsik György (1892. Szolnok – 1969. Buenos Aires) Nemzeti Egység Párt (kormánypárt)

Szolnokon jelentős birtokokkal rendelkező gazdag családba született. Ősei még a XIX. század második felében az Árva megyei Námesztóból Jász-Nagykunszolnok megye területére költöztek, és jelentős földbirtokkal rendelkeztek. Édesapja Scheftsik István földbirtokos, Szolnok polgármestere volt, testvére Scheftsik István főszolgabírója a szolnoki járásnak 1920-tól 1944-ig. Scheftsik György a grazi kereskedelmi akadémián szerzett oklevelet. Az I. világháború kitérőesekor önként jelentkezett, csaknem két évig a fronton szolgált. Visszatérve Szolnokra a vörös terror nagyban befolyásolta további sorsát, talán ennek tudható be, hogy a fehérterror aktív részesévé vált. 1919-ben Törökszentmiklóson ellenforradalmi felkelést szervezett, majd Szolnokon a fehér gárdát. A Prónay-különítmény tagja lett, és Budapesten számos gyilkosságban, kínzásban vett részt. Szolnokon a különítmény 18 vöröst ölt meg, melyben tevélegesen ő is részt vett.³³ Román fogságba esett, onnan szabadulva

Scheftsik György

³² Jász Hírlap 1939. június 3.

³³ Cseh Géza: Három nemzedék – Adatok a szolnoki Scheftsik család múltjából. Zounok 21. Szolnok,

Szegedre ment, ahol csatlakozott Horthy Miklóshoz és az új haderőhöz. 1920-ban a Honvédelmi Minisztériumban teljesített szolgálatot. 1921–23 között befejezte félbe maradt jogi tanulmányait. A vitézi rend Jász-Nagykun-Szolnok megyei széktartója 1921-től. Szolnokon 1923-ban vármegyei levéltárosnak választották meg. 1932-ben a Nemzeti Egységpárt szolnoki titkára, 1933-tól megyei főlevéltáros. A Frontharcos Szövetség megyei elnöke 1934-ben.

Élete nagy eredményének számított, hogy 1935-ben parlamenti mandátumot szerzett a NEP színeiben, a jászladányi választókerületben. Azonban a kisgazdapárti Lázár Imrével szemben csalással „győzött”. 1937. március 17-én a közigazgatási bíróság a választási eredményét megsemmisítette, és Lázár Imrét hirdette ki győztesnek.³⁴ Gömbös Nemzeti Munkaközpontjában dolgozott 1943-ig. Utána ügyvédkedett, de Gömbös Gyula hívei is elfordultak tőle, sokan csak „szolnoki gyilkosnak” tartották.³⁵ Scheftsik György 1944-45 táján kivándorolt Argentínába, 1969-ben Buenos Airesben halt meg.³⁶

Lázár Imre (1894. Jászladány - 19?) Független Kisgazdapárt, Magyar Élet Párt (MÉP)

Gazdálkodó családba született, 12 éves korától a mezőgazdasági munkákban vett részt. Az I. világháborút végigszolgált, olasz hadifogságból tért haza. Jászladányon már 25 évesen a képviselő-testület tagja választott képviselőként, majd virilisként is. 1924-től önállóan vezette 114 holdas birtokát. Jászladányon először 1935-ben – Nagy Emil utódeként – választották meg kisgazdapárti programmal. Nagyon kalandos volt ez a választás, mert a NEP jelöltje, a szolnoki Scheftsik György csalássorozatát követett el, amit a kisgazdapárt bíróság elé vitt. Így csak 1936-ban kapta meg a mandátumát. Később a Nemzeti Egységpárthoz csatlakozott, majd az Imrédy Béla alapította Magyar Élet Pártja képviselőjeként nyerte el 1939-ben is a jászladányi kerület mandátumát. A jászladányi gazdakör díszelnöke is volt.³⁷

Orosz Mihály (1905. Jászdózsa – 19?) Nyilaskeresztes Párt

Középiskolai tanulmányait Jászapátin végezte, majd Budapesten, a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészkarán kapott diplomát. Sopronban, a főreál iskolában, mint matematika-fizika szakos tanár kezdte pályáját 1933-ban. A Hungarista Mozgalomhoz 1938-ban csatlakozott. Főként az állástalan diplomások helyzete és szociális kérdések foglalkoztatták. Soproni állását elveszítette, a korabeli sajtóhírek 2006. 106-108. oldalak. Továbbiakban Zounok 21.

34 Cseh Géza Zounok 21. Szolnok, 2006. 108.o.

35 Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékiratai 1918–1945. Budapest, 1983. 150.o. A „szolnoki gyilkos” tettei, a széles körben ismertté vált kegyetlenkedések ténye az egész családra rávetültek, és tulajdonképpen vétenül nagyon megszenvedték Scheftsik György tetteit.

36 Cseh Géza Zounok 21. Szolnok, 2006. 111.o.

37 Magyar Országgyűlési Almanach 1939-1944 – szerk.: Haeffler István 237.o.

szerint szélsőséges nézetei miatt. Visszatért Jászdózsára, s állítása szerint házi tanítóként működött rövid ideig.³⁸

1939-ben a jászapáti választókerületben a Nyilaskeresztes Párt színeiben indult. Négy jelölt közül – MÉP-Ulain Ferenc, Tóbiás Kornél független és Szabó Kálmán nem hivatalos MÉP-jelölt – az új, 1938-as választási törvény – mely a ténylegesen titkos szavazást írta elő – szerinti többségi (40%-nyi) szavazatot egyik jelölt sem kapta meg. Így június 6-án pótválasztásra került sor.³⁹ Ekkor Orosz Mihálynak 33-al több szavazata lett, így ő nyerte el a mandátumot.⁴⁰

Ez a győzelem azonban nem volt tartós, mert a MÉP választókerületi vezetése – élén K. Pethes László korábbi parlamenti képviselővel – jogorvoslattal élt. A közigazgatási bíróság vizsgálata arra vonatkozott, hogy a választáskor Orosz Mihálynak volt-e legalább egy éve folyamatos, élethivatásszerű munkája és keresete, ami után adót fizetett. A választhatóság feltétele ugyanis ez volt. Ennek bizonyítása Orosz Mihály részéről nem sikerült, így a közigazgatási bíróság a választási eredményt megsemmisítette 1940. január elején.⁴¹ Újabb pótválasztásra került sor 1940. február 25-én. Orosz Mihály tehát csak pár hónapig volt a Magyar Parlament tagja.

Fáy István

Fáy István (1881. Pozsony – 1959. Buenos Aires) Magyar Élet Párt (kormánypárt)

Pozsonyban született, református vallású volt. Budapesten és Berlinben végzett egyetemet. 1906-ban már a tatai járás főszolgabírója, 1918-ban közéletelmzési kormánybiztos, 1920-ban Kecskeméten főispán. 1922-től Csanád-Arad-Torontál megye főispánja, majd 1937-ben Debrecen és Hajdú megye, 1938-ban Pest megye főispáni tisztségét töltötte be. 1939-ben vallás és közoktatási államtitkár lett Teleki Pál kormányában.

Nagy műveltségű, széles látókörű politikus volt. Szálasi hatalomra kerülésekor lemondott hivataláról. A jászapáti választókerületben az 1940. februári pótválasztáson a MÉP jelöltjeként indult. Ellenjelölt volt ekkor is, Vágó Pál, a híres festőművész fia

38 Jász Hírlap 1940. február 3. A házitanítóságot nem tekintették élethivatásszerű főállásnak, mely után adófizető is lett volna, ezért Orosz Mihály nem volt választható, így a választási eredményét megsemmisítette a közigazgatási bíróság, és új választást írtak ki.

39 Jász Újság 1939. június 1. és június 8. Az 1938. évi választási trv. szerint azé a mandátum, aki a szavazatok 40%-át megszerzi. A négy jelölt – főként a hivatalos és az önjelölt MÉP-es – azonban megosztotta a szavazatokat, ezért került sor pótválasztásra Orosz Mihály és Ulain Ferenc között

40 Magyar Országgyűlési Almanach 1939–1944 – szerk.: Haeffler István 272.o.

41 Jász Újság 1940. január 25. és február 8. A bizonyítás során kiderült, hogy Orosz Mihály soproni állását elhagyva a Nyilaskeresztes Párt tagjaként érkezett Jászárokszállásra, ahol szervezőmunkát végzett, pártirodát nyitott. Házi tanítóként egy percet sem dolgozott.

indult a NyilaskeresztesPárt színeiben.⁴² Fáy István 4913 szavazatot kapott, Vágó Pál pedig 3367-et.⁴³

A felsőház tagjai voltak: Kétkamarás Parlament – főrendiház és képviselőház – volt Magyarországon a kiegyezést követő korszaktól. A képviselőház a választott képviselőket tömörítette, a főrangú nemes családok tagjai – hercegek, grófok, bárók – pedig a felsőházban foglalhattak helyet. Különleges esetben a császár is nevezhetett ki valakit felsőházi tagnak.

Aztán 1920-ban Nemzetgyűlés alakult, és 1922-ben is ilyen működött. Majd 1927-től – az 1926. évi XXII. I. tc. alapján – ismét kétkamarás rendszert alakítottak ki, ekkor felsőház és képviselőház jöhetett létre. Egy-egy megyéből 2 tagot és egy póttagot választhatott a megyei törvényhatósági bizottság. A szakmai kamaráknak, az egyetemeknek is volt lehetősége választani és küldeni képviselőt a felsőházba. Ezt a szabályt az 1942. évi XXI. tc. kissé módosította, ekkor 4 rendes és 4 póttagot küldhettek a megyék.

A Jászság képviseletében felsőházi tagok voltak

Czettler Jenő (1879–1953) 1937-től volt felsőházi tag kiemelkedő tudósként.

Választottak: zsuffa Balázsovich Ernő Pusztamonostor (1866–1941) 1935–1941 között Balázsovich helyére választva Kele István (1881–1959) pápai prelátus, főesperes 1941-től.

Kele István (Karcag, 1881. – Jászberény, 1959.)

Római katolikus áldozópap, 1905-ben szentelték fel. Emődön, Kenderesen, Dévaványán káplán, Miskolcon hitoktató káplán, Egerben kar káplán. 1909–1923-ig az egeri papnevelő intézet tanára. 1918–1923-ig az egeri jogakadémián is tanár. 1923-tól Mezőtárkányban, 1926-tól 1958-ig, nyugdíjba vonulásáig, Jászberény plébánosa. A város képviselő-testületének is aktív tagja volt, 1928-ban Kossuth Lajos

42 Vágó Pál (Bp. 1889-Buenos Aires 1982.) evangélikus vallású, gépészmérnök volt. A Zeiss Műveknél is dolgozott, valamint Budapesten az Elektromos Műveknél. 1937-ben a Hungarista Mozgalomhoz csatlakozott, amiért Kistarcsára internálták egy időre. Az 1939-es választáskor Budapest III. déli választókerületében nyert mandátumot a Nyilaskeresztes Párt tagjaként. Azonban 1940-ben mégis elindult a Jászapáti pótválasztáson, mert parlamenti munkája során olyat tett, amiért párttársával, Hubay Miklóssal együtt kizárták a képviselők sorából. Forrás: Magyar Országgyűlési Almanach 1939–1944 – szerk.: Haefler István 361–362.o.

43 Érdekes, hogy a II. világháború után Vágó Pál is Buenos Airesben telepedett le, mint ahogy Fáy István és Scheftsik György is. Vágó Pál itt mérnökként élt és dolgozott haláláig.

New-York-i szobrának felavatásán a magyar delegáció tagjaként vett részt. Címzetes apát, 1934-től pápai preláthus. 1941-től az országgyűlés felső házában választott tagja. Papi hivatása mellett jelentős egyházi írói tevékenységet is folytatott. Főszerkesztője volt a jázsági katolikus tudósító havi lapnak. Megnyerő modorú, energikus egyéniség és kiváló hitszónok volt.

A városban jelentős közéleti tevékenységet folytatott, támogatta a karitatív tevékenységet folytató szervezeteket. Több helyi társadalmi szervezet elnöke volt. Az 1862-ben alapított és az 1906–1926 között „alvó” Palotásy Dalkört az ő aktív és kitartó munkája eredményeként és támogatójaként szervezték újra.

Munkásságával a legnehezebb időkben is arra törekedett, hogy ne adjon okot az egyház elleni támadásra.

Kele István